

CRNA GORA
ZAVOD ZA ŠKOLSTVO

Predmetni program

SINTAKSA LATINSKOG JEZIKA

OBAVEZAN IZBORNI PREDMET ZA DOPUNU MATURSKOG STANDARDA
IV razred opšte gimnazije

Podgorica

2020.

SADRŽAJ

A.	NAZIV PREDMETA	3
B.	ODREĐENJE PREDMETA.....	3
C.	CILJEVI PREDMETA.....	3
D.	POVEZANOST SA DRUGIM PREDMETIMA I MEĐUPREDMETNIM TEMAMA	7
E.	OBRAZOVNO-VASPITNI ISHODI PREDMETA	8
	IV razred	8
F.	DIDAKTIČKE PREPORUKE ZA REALIZACIJU PREDMETA	13
G.	PRILAGOĐAVANJE PROGRAMA DJECI SA POSEBNIM OBRAZOVNIM POTREBAMA I NADARENIM UČENICIMA	18
H.	VREDNOVANJE OBRAZOVNO-VASPITNIH ISHODA	21
I.	USLOVI ZA REALIZACIJU PREDMETA	28

A. NAZIV PREDMETA

SINTAKSA LATNSKOG JEZIKA

B. ODREĐENJE PREDMETA

Latinski jezik ima ulogu da doprinese cjelokupnom intelektualnom razvoju učenika¹. Poznat je značaj koji je latinski jezik, uz starogrčki, imao u razvoju većine savremenih evropskih jezika, a samim tim je važno poznavanje latinskog jezika za učenje, ne samo njemu srodnih romanskih, već i svih drugih indoevropskih jezika. Svi mi se, u svakodnevnoj komunikaciji, služimo riječima poteklim ili preuzetim iz klasičnih jezika. Naučna i stručna terminologija zasnovana je u značajnoj mjeri na latinskom jeziku. Književna djela rimskih pisaca predstavljaju jedan od značajnih temelja i naše civilizacije i kulture.

Učenjem latinskog jezika učenicima se pruža mogućnost da bolje razumiju discipline koje izučavaju u gimnazijama. Sadržaji latinskog jezika sa svojim neprolaznim vrijednostima predstavljaju neraskidivu vezu ovog predmeta sa humanističkim sadržajima. Jasno je da latinski jezik, najčešće pogrešno nazvan „mrtvim jezikom“, predstavlja pravo bogatstvo najrazličitijih znanja koja su, više od dvije hiljade godina, nezamjenljiva i duboko ukorijenjena u svim područjima ljudske djelatnosti. Osim toga, latinski jezik je u antičkom periodu (zajedno sa grčkim), a zatim tokom srednjeg vijeka i razdoblja humanizma, bio *lingua franca*, službeni komunikativni jezik Crkve, nauke, obrazovanja, često visoke politike i govorni jezik obrazovanih ljudi.

Sintaksa latinskog jezika je sastavni dio programa stranih jezika u okviru nastavnog plana kao obavezni izborni predmet u četvrtom (IV) razredu opšte gimnazije. Služi kao dopuna maturalnog standarda za predmet Latinski jezik. Nastava se realizuje sa dva (2) časa sedmično, odnosno šezdeset šest (66) časova na godišnjem nivou.

Razred	Sedmični broj časova	Ukupni broj časova	Obavezni dio (80–85%)	Otvoreni dio (15 do 20%)	Teorijska nastava (TN)	Vježbe i ostali vidovi
IV	2	66	54–58	8–12	26 (40%)	40 (60%)

Predmetni nastavnik ima slobodu da 15 do 20% otvorenog dijela nastavnih sadržaja realizuje u saradnji sa učenicima, sa drugim stručnim aktivima ili upravom škole, u zavisnosti od mogućnosti koje proizilaze iz gradiva (prilagođeni kraći tekstovi, projekat, pripremanje izložbe, čas timske nastave...)

C. CILJEVI PREDMETA

Ciljevi nastave predmeta Sintaksa latinskog jezika, zasnovani su na jezičkim kompetencijama definisanim predmetnim programom Latinski jezik za III razred. Osnovni cilj nastave ovog predmeta je uočavanje, spoznavanje i prepoznavanje same jezičke strukture, razumijevanje civilizacijskog konteksta u kojem te strukture postoje kao prenosioci određenih poruka, usvajanje konkretnih jezičkih sadržaja, sve do njihovog prevođenja na maternji jezik.

Ciljevi, shodno ovom programu, su da učenik:

---

¹ Svi izrazi koji se u ovom dokumentu koriste u muškom rodu obuhvataju iste izraze u ženskom rodu.

- razvija dobru lingvističku osnovu za dalje izučavanje jezika, tj. da uoči, spozna, razumije i prepoznaje jezičku građu – strukturu latinskog jezika;
- upoznaje latinski jezik – fonetiku, morfologiju, sintaksu, semantiku i leksiku;
- usvoji osnove latinskog jezika upoređujući ga sa našim jezikom kao temeljem učenja svakog stranog jezika;
- razumije jednostavnije (kraće) tekstove na latinskom jeziku i može ih prevesti na maternji jezik;
- razvija sposobnost razumijevanja nepoznatih tekstova na latinskom jeziku, samostalnog pronalaženja osnovne ideje, određenih informacija i detalja;
- stiče sposobnost samostalnog prevođenja riječi, rečenica i kraćih, prilagođenih ili originalnih, tekstova sa latinskog jezika na maternji jezik i obrnuto, a sve u duhu maternjeg, odnosno latinskog jezika;
- upozna latinsku terminologiju u savremenim jezicima i stiče sposobnost razumijevanja latinskih pojmova, izraza i izreka i njihove pravilne upotrebe u svakodnevnom životu;
- upozna i razumije civilizacijski kontekst u kojem ta građa postoji kao prenosilac određenih informacija;
- uoči značaj nasljeđa rimske kulture u savremenom društvu;
- podstiče pravilan razvoj harmonične ličnosti u intelektualnom, emocionalnom i moralnom smislu, kroz upoznavanje sa klasičnim naukama prožetim dubokim humanizmom;
- razvija kreativno i kritičko mišljenje i osjećaj za lijepo;
- razvija samopouzdanje, samostalnost u radu i kreativnost;
- stiče kulturu lijepog ponašanja i razvija sposobnost slušanja i uvažavanja mišljenja drugog;
- razumije potrebu postojanja humanih odnosa među polovima i prema različitim jezicima i kulturama;
- razvija svijest o vlastitoj kulturi i tradiciji i da, šireći svoja znanja o kulturama drugih naroda, radi na podizanju svijesti o značaju multikulturalizma i plurilingvizma;
- upoznavanjem istorije, kulture i tekovina antičkog Rima, razvija i sposobnost usvajanja i njegovanja kulture izražavanja.

Da bi se navedeni ciljevi valjano realizovali, neophodno je razvijati jezička znanja i kompetencije, kao i generičke vještine.

▪ ***Lingvistička kompetencija***

Učenici:

- upoznaju fonetiku, morfologiju, sintaksu, semantiku, leksiku latinskog jezika na prilagođenim tekstovima i na taj način razvijaju sposobnost za usmenu i pisanu upotrebu pojedinih riječi i rečenica;
- stiču i razvijaju sposobnost analize i sinteze;
- stiču i razvijaju sposobnost samostalnog i kreativnog razmišljanja.

▪ ***Sociolingvistička kompetencija***

Učenici:

- razvijaju sposobnost razumijevanja latinskih tekstova u pogledu njihove namjene i primjene, a sve te kategorije prepoznaju i povezuju sa kategorijama u našem jeziku i stranim jezicima koje uče.

- ***Diskursna kompetencija***

Učenici:

- razvijaju strategije koje im omogućavaju da stvore primjeren usmeni i pisani tekst (organizuju, strukturiraju i prilagođavaju poruku, vodeći računa o činjenici da latinskom jeziku nedostaje komunikacijski aspekt, tj. nedostaje sporazumijevanje na njemu).

- ***Strategija rješavanja problema***

Učenici:

- razvijaju sposobnost definisanja prirode problema, procjenjivanja alternativa i predlaganja mogućih rješenja.

- ***Sociokulturološka znanja***

Učenici:

- upoznaju važne aspekte društava i kultura, koji su pripadali teritoriji moćnog Rimskog carstva, sa govornog područja latinskog jezika i postaju svjesniji sličnosti i razlika između svijeta u kojem žive i onog koji upoznaju kroz učenje latinskog jezika;
- razvijaju odnose pojedinca prema zajednici, uočavaju i razumiju veze između antičkih i naših vremena;
- razvijaju svijest o drugim narodima i kulturama, a kroz uočavanje kulturoloških i jezičkih sličnosti i razlika razvijaju svijest i o vlastitim kulturnim vrijednostima;
- razvijaju kritičku svijest o istorijskom kontinuitetu i formiraju civilizacijske stavove.

- ***Poznavanje strategija samostalnog učenja i podsticanje cjeloživotnog učenja***

Učenici:

- upoznaju i razvijaju strategije samostalnog učenja (aktivnosti koje koriste pri sticanju, čuvanju i upotrebi znanja), čime se osposobljavaju za permanentno učenje;
- osposobljavaju se da koriste različite izvore (gramatika, rječnici, sekundarna građa) za sticanje novih jezičkih ili književnih sadržaja;
- osposobljavaju se da preuzimu odgovornost za vlastito učenje i znanje, da oblikuju lične ciljeve učenja i da samostalno vrednuju svoja dostignuća;
- osposobljavaju se za djelovanje u višejezičnom i interkulturalnom okruženju.

- ***Vještine upravljanja sobom***

Učenici:

- razvijaju sposobnosti postavljanja ciljeva, organizacije vremena za njihovu realizaciju, sposobnost samoprocjene, kao i samopoštovanje, samopouzdanje, odgovornost, samostalnost, produktivnost i upornost u radu.

- ***Razvoj medijske pismenosti***

Učenici:

- osposobljavaju se za sticanje informacione pismenosti kroz pronalaženje, analizu i evaluaciju podataka poruka u različitim oblicima.

- ***Kreativnost***

Učenici:

- se osposobljavaju za stvaranje originalnih ideja i rješavanje problema u savladavanju sadržaja latinskog jezika.

- ***Kritičko mišljenje***

Učenici:

- se osposobljavaju se da kritički izvode zaključke, procjenjuju ponuđene podatke i informacije i na osnovu njih formiraju vlastito mišljenje.

- ***Interkulturalna kompetencija***

Učenici:

- upoznaju važne aspekte društva i kulture u Rimskoj državi i postaju svjesniji sličnosti i razlika između tog i društva u kojem žive;

Generičke vještine

- ***Vještine saradnje i timskog rada***

Učenici:

- razvijaju vještine saradnje i timskog rada (npr. pažljivog slušanja sagovornika, uvažavanja) prilikom zajedničkog rada na nekom projektu, koje im omogućavaju da uspješno izvrše postavljene zadatke;

- ***Komunikacijske vještine***

Učenici:

- ovladavaju vještinama interakcije sa drugima, bez obzira na to što latinski jezik nema komunikacijski aspekt, kako bi postigli željene rezultate;

* Komunikacija ne predstavlja isključivo razgovor između dvije ili više osoba, komunicirati se može na razne načine (čitanje, pisanje, slika, znak itd).

- ***Informaciono-komunikacione vještine***

Učenici:

- ovladavaju vještinama koje im pomažu da pretražuju, analiziraju i prezentuju informacije na kritički način u eri informatičkog i digitalizovanog svijeta.

- ***Rješavanje problema***

Učenici:

- razvijaju sposobnost definisanja prirode problema, procjenjivanja alternativa, predlaganja izvodljivih rješenja i određivanja ishoda različitih opcija.

D. POVEZANOST SA DRUGIM PREDMETIMA I MEĐUPREDMETNIM TEMAMA

Značaj povezanosti-korelacije među predmetima posebno je izražen u lakšem razumijevanju međusobno povezanih nastavnih predmeta. Korelacije podstiču kvalitetnije i kreativnije učenje, kao i kritičko mišljenje. Povezivanje sadržaja latinskog jezika i drugih predmetnih oblasti upućuje nastavnike na timski rad i uvid u nastavne sadržaje, kako na horizontalnom, tako i na vertikalnom nivou nastavnog plana, dok učeniku omogućava da lakše i bolje shvati i usvoji sadržaje latinskog jezika.

Na prvom mjestu treba naglasiti neophodnost korelacije sadržaja latinskog jezika sa sadržajima **maternjeg i stranih** jezika koje učenik uči. Obaveza svakog nastavnika latinskog jezika je da najprije istakne pripadnost indoevropskoj porodici jezika, zastupljenoj na ogromnom prostoru počev od jugozapadne i južne Azije pa sve do, skoro čitave, Evrope (zajednička pripadnost ovoj najrasprostranjenijoj jezičkoj porodici iskazana je sličnostima u fonetici, morfologiji i leksici). Klasični jezici očuvali su indoevropsku jezičku strukturu, ali i veliku sličnost između latinskog i pojedinih, ne samo romanskih, evropskih jezika. Ta se očigledna sličnost može lako pratiti u semantici, frazeologiji, morfologiji, sintaktičkoj strukturi. Upoređivanjem korijena velikog broja riječi u maternjem jeziku i većini indoevropskih jezika sa latinskim, moći će se sagledati istovjetnost ili sličnost korijena riječi. Svakodnevno govorimo latinski, a toga nijesmo svjesni, dok se u brojnim riječima ispod sloja odomaćenog termina u maternjem jeziku kriju zaboravljeni jezici. Da bi se brojne latinske riječi pravilno upotrebljavale, treba ih upoznati i shvatiti. Već usvojena znanja iz maternjeg, kao i stranih jezika, olakšavaju razvijanje jezičkih vještina, razumijevanje i usvajanje gramatike i leksike latinskog jezika, počev od pisma, preko obrade gramatičkih sadržaja na nivou sintakse, upoređivanja određenih gramatičkih kategorija, građenja riječi, gramatičke terminologije. Neophodno je, dakle, učenicima neprestano ukazivati na korelaciju sa maternjim jezikom i stranim jezicima koje uče (prirodni i gramatički rod, komparacija pridjeva, pomoćni glagol i sl).

Osim korelacije sa jezicima, postoji i neraskidiva veza sa ostalim društvenim i prirodnim naukama:

- **istorijom, geografijom** (kroz nastavu istorije i geografije, učenik stiče znanja o geografskim i istorijskim karakteristikama, a samim tim lakše će shvatiti istorijske uslove u kojima je nastala Rimski država, i formirati realnu predstavu o prostoru koji je obuhvatala i kojim je vladala ova država);
- **filozofijom, sociologijom** (kroz korelaciju sa ovim predmetima, učenik će dobiti mnoge informacije o društvu i društvenim odnosima u doba Rima, ali i u drugim vremenskim periodima, te će ih moći upoređivati i bolje shvatiti tekstove rimskih pisaca; takođe, biće u mogućnosti da bolje shvati visoke etičke principe kojima su se rukovodili najumniji Rimljani); stiče znanja o drugačijim načinima razmišljanja i drugačijim običajima u različitim vremenskim periodima, o odnosima u zajednici i načinima života u porodici, u školi; uči se uvažavanju različitosti, upoznavanju prava čovjeka...;
- **psihologijom, umjetnostima, matematikom, biologijom, fizikom**, itd. (uz korelaciju sa ovim predmetima, učenik stiče znanja o karakteristikama kultura različitih zemalja i naroda, korelacija sa ovim predmetima podstiče razvoj kulture dijaloga, olakšava izučavanje ovih predmeta, budući da učenik shvata kako naučna i stručna terminologija počiva na temeljima latinske leksike, i da je latinski jezik, na taj način dio i tih predmeta, ali i dio većine savremenih evropskih jezika);
- nastava latinskog jezika može se, preko određenih tekstova na latinskom jeziku, povezati i sa **ekologijom, održivim razvojem, preduzetništvom**, ili preko tekstova vezanih za istoriju i kulturu sa **zdravim stilovima života**, npr. sistem akvadukta, kanalizacija u samom gradu Rimu, javna kupatila itd.

Pored povezanosti sa formalnim predmetima koje učenik uči, za uspješno učenje mora se naglasiti i važnost međupredmetnih tema "koje nijesu dio formalnih disciplina ili pojedinih predmeta, ili koje su po strukturi interdisciplinarne", a koje podstiču razvijanje određenih vještina kao što su: komunikacijske, lične, socijalne i druge, koje učenici razvijaju i upotrebljavaju kod različitih predmeta (usmeno ili pisano sporazumijevanje, upotreba kompjuterske i druge tehnologije, savladavanje strategije učenja, rješavanje problema i konstruktivno rješavanje sukoba, razvoj samopouzdanja i odgovornosti, tolerancije i komunikacije zasnovane na argumentima, razvoj preduzetništva, razvoj svijesti o prirodnom okruženju, zdravim stilovima života).

NAPOMENA: Međupredmetne oblasti/teme obavezne su u svim nastavnim predmetima i svi su ih nastavnici obavezni ostvarivati. Međupredmetne oblasti/teme su sadržaji koji omogućavaju da se u opšteobrazovni kurikulum uključe određeni ciljevi i sadržaji obrazovanja koji nijesu dio formalnih disciplina ili pojedinih predmeta, ili koji su po strukturi interdisciplinarni. Ovi sadržaji doprinose integrativnom pristupu opšteg obrazovanja i u većoj mjeri povezuju sadržaje pojedinih predmeta. Među njima treba istaći sljedeće:

- Učenje učenja;
- Lični i socijalni razvoj;
- Zaštita zdravlja i okoline;
- Aktivno građanstvo;
- Multikulturalnost;
- ICT.

Učenici uz pomoć profesora iz priloženih tekstualnih vježbi obrađivati rečenice koje se svojim vokabularom dotiču prethodno pomenutih sadržaja, te se na taj način prožimaju sa drugim predmetima.

E. OBRAZOVNO-VASPITNI ISHODI PREDMETA

IV razred

Obrazovno-vaspitni ishod 1

Slušanje

Na kraju učenja učenik će moći da sluša i prati sa razumijevanjem autentičan kraći tekst poznate tematike, iz doklasičnog i klasičnog doba (opis, pismo), na latinskom jeziku.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- razumije osnovni smisao i poruku odslušanog teksta;
- na osnovu slušanja razlikuje klasični i tradicionalni izgovor;
- prepozna riječi, izraze, i gramatiku;
- shvati značenje riječi na osnovu konteksta;
- razumije upotrebu promjenljivih vrsta riječi;
- nalazi traženu informaciju;
- povezuje sadržaj teksta sa crtežom ili slikom;
- izvršava postavljene zadatke verbalno i neverbalno.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Aktivnosti učenja

Učenici:

- slušaju živi i/ili snimljeni govor;
- uočavaju i prepoznaju glasove, grupe glasova i naglasak riječi;
- slušaju kratke tekstove i provjeravaju tačnost informacija navedenih promijenjenim redoslijedom riječi;
- tokom slušanja izvršavaju zadatke:
  - a) verbalno (objašnjavaju kvantitet sloga i naglasak; ponavljaju riječi i kratke rečenice tačno naglašene);
  - b) neverbalno (dijele izgovorene riječi na slogove, poštujući određena pravila, određuju naglašeni slog i naglasak izgovorenim riječima);
- povezuju izgovorene riječi sa slikom.

Obrazovno-vaspitni ishod 2

Čitanje i razumijevanje pisanog teksta

Na kraju učenja učenik će moći da čita, razumije smisao i nalazi traženu informaciju u autentičnim kraćim tekstovima poznate tematike, iz doklasičnog i klasičnog doba (opis, pismo), na latinskom jeziku radeći morfološku i sintaktičku analizu pročitanoog teksta.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- tačno i tečno čita tekstove na latinskom jeziku, pravilno koristeći klasični ili tradicionalni izgovor, u zavisnosti od vremenskog perioda u kom je tekst nastao;
- pravilno naglašava riječi;
- pravilno rječnički navodi imenice i glagole u latinskom jeziku;
- razlikuje imenice i pridjeve od glagolskih imenica i pridjeva;
- ispravno pročita i odredi funkciju riječi u rečenici;
- uočava sličnosti i razlike između latinskog i pravopisa maternjeg jezika;
- analizira rečenice morfološki i sintaktički;
- razvrstava riječi prema prethodno usvojenim zvučnim modelima;
- usvoji prebacivanje izjavnih i upitnih rečenica u neupravni govor;
- samostalno radi na pronalaženju podataka potrebnih za učenje;
- bolje razumije značenje riječi latinskog ili stranog porijekla u tekstovima kao što su: novinski članci, radio i TV emisije, književna ostvarenja i sl..

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Aktivnosti učenja

Učenici:

- povezuju pročitani tekst sa ilustracijama i rješavaju zadatke;
- pravilno čitaju jednostavni tekst uočavajući razlike između klasičnog i tradicionalnog izgovora;
- čitaju i odgovaraju na jednostavna pitanja i uputstva u vezi sa pročitanim tekstom;
- čitaju kratke tekstove i provjeravaju tačnost informacija navedenih promijenjenim redoslijedom riječi;
- pokazuju interesovanje za razumijevanje teksta, kao i radoznalost i kreativnost prilikom prevođenja s latinskog jezika na maternji, i obrnuto;
- rade morfološku i sintaksičku analizu rečenice/kraćeg teksta;
- repoznaju vrste riječi definišući elemente nominalne i verbalne kategorije;
- prave poređenja između latinskog jezika i maternjeg, odnosno stranih jezika koje uče;

- odgovaraju na pitanja, zaokružuju tačne/netačne tvrdnje;
- samostalno koriste dvojezične rječnike;
- pronalaze tražene podatke iz teksta koji čitaju;
- popunjavaju praznine u tekstu i tabele;
- rade zidne slike-ilustracije sa tekstom klasičnog i tradicionalnog pisma ili iz svakodnevnog života Rimljana;
- popunjavaju ukrštenice i rješavaju osmosmjerke;
- u tekstu prepoznaju i pronalaze primjere upravnog i neupravnog govora, i usmeno ih transformišu.

Obrazovno-vaspitni ishod 3

Usmeno izražavanje

Na kraju učenja učenik će moći da usmeno reprodukuje tekst na latinskom jeziku koji sadrži poznate riječi, izraze, gramatiku i leksiku.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- samostalno pronalazi odgovarajuće primjere za gramatička pravila vodeći računa o naglasku i izgovoru;
- samostalno koristi izvore znanja (traži riječi u dvosmjernim rječnicima; traži neophodne informacije na internetu, i sl);
- pravilno rječnički navodi riječi iz latinskog jezika;
- odredi strukturu rečenice, funkciju riječi i njihove odnose;
- prepozna, razlikuje i povezuje gramatičke strukture u tekstu;
- prepozna, navodi, prevodi tražene oblike iz morfologije i sintakse (konjunktive, konstrukcije, glagolska imena, rečenice, pravilo o slaganju vremena);
- prepoznaje i koristi odgovarajuće gramatičke strukture na nivou oblika riječi, fraza, sintagmi i rečenica;
- prepozna, navodi, prevodi tražene oblike vezane za sintaksu padeža;
- razumije i razlikuje upravni i neupravni govor;
- dvosmjerno usmeno transformiše upravni govor u neupravni;
- razumije i koristi pojmove iz latinskog jezika u daljem obrazovanju i svakodnevnom životu;
- na osnovu latinskih riječi i izraza određuje značenje riječi u maternjem jeziku i stranim jezicima koje uči;
- objasni poruku i prevodi izreke i rečenice sa moralnom porukom i poukom;
- uoči latinski korijen u savremenoj riječi;
- prevodi i/ili navodi značenje riječi;
- prepoznaje i/ili navodi sinonime i antonime;
- učestvuje u jednostavnom razgovoru (pozdravlja, postavlja i odgovara na najjednostavnija pitanja);
- pronalazeći zajedničke osobine indoevropskih jezika, njeguje ljubav i toleranciju prema drugim jezicima i kulturama.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Aktivnosti učenja

Učenici:

- prepoznaju morfologiju nominalnih i verbalnih kategorija, kao i sintaksu padeža i rečenica;
- mijenjaju tražene oblike promjenljivih vrsta riječi (glagole u konjunktivu, glagolske pridjeve-participije, i glagolske imenice);
- sortiraju i grupišu oblike glagola sa posebnom promjenom;

- razlikuju nezavisno složene rečenice od zavisno složenih i prepoznaju vrstu prema značenju;
- usmeno transformišu upravni govor u neupravni i obrnuto;
- igraju kratke uloge;
- recituju i navode misli poznatih Rimljana;
- navode i objašnjavaju pozajmljenice i skraćenice;
- postavljaju kratka i jednostavna pitanja i odgovaraju;
- prepoznaju i objašnjavaju razlike u strukturi Akuzativa i Nominativa sa infinitivom;
- individualno i/ ili grupno analiziraju prilagođene latinske tekstove, uočavaju jezičke zakonitosti i prevode tekstove na na maternji jezik;
- recituju i na latinskom jeziku govore misli čuvenih Rimljana;
- učestvuju u dramatizaciji kratkih uloga;
- učestvuju u pripremi priredbi i izložbi.

Obrazovno-vaspitni ishod 4

Pisanje i pismeno izražavanje

Na kraju učenja učenik će moći da samostalno prevodi u oba smjera, poštujući osnovna pravopisna pravila latinskog jezika i poštujući apsolutnu upotrebu konjunktiva ili upotrebu konjunktiva prema pravilu o slaganju vremena (consecutio temporum).

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- razlikuje odnose unutar rečenice;
- određuje strukturu rečenice i prepoznaje funkcije riječi u rečenici;
- prevodi tekst pomoću komentara;
- prepoznaje i primijeni osnove morfologije i sintakse padeža i rečenica;
- prevodi i navodi tražene oblike nominalne i verbalne kategorije;
- prepoznaje, razlikuje i poveže gramatičke strukture u tekstu;
- piše kratke poruke, opise na poznate teme;
- prevodi, razumije smisao i nalazi traženu informaciju u autentičnim kraćim tekstovima poznate tematike, iz doklasičnog i klasičnog doba (opis, pismo), na latinskom jeziku i da radi morfološku i sintaktičku analizu pročitano teksta;
- prepoznaje i analizira vrste zavisnih rečenica i pravilno koristi veznike u njima;
- primjenjuje pravilo o slaganju vremena (*consecutio temporum*);
- prevodi u oba smjera uz poštovanje i primjenu osnovnih pravila pravopisa u latinskom jeziku i upotrebe interpunkcije;
- razlikuje upravni i neupravni govor u tekstu;
- dvosmjerno pismeno transformiše upravni govor u neupravni;
- popunjava tabele, dopisuje riječi koje nedostaju;
- usvoji i primjenjuje strategije timskog i individualnog učenja.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Aktivnosti učenja

Učenici:

- dopunjavaju rečenice, tabele i kratke, prilagođene tekstove;
- ređaju riječi u logičan slijed;
- pišu jednostavne poruke (samostalno ili u grupi);
- samostalno, u paru ili grupno dvosmjerno prevode rečenice i prilagođene tekstove;
- pismeno transformišu upravni govor u neupravni i obrnuto;
- provjeravaju i ispravljaju, u paru ili samostalno, greške u napisanom prevedenom tekstu;
- prepoznaju međusobne odnose i poruku u tekstu, pa ih povezuju ili svrstavaju u civilizacijski i/ili književnoistorijski kontekst;

- pripremaju i izrađuju najjednostavnije zidne plakate;
- upoređuju i povezuju konkretne situacije iz svakodnevnoga života s primjerima iz književno-istorijskog konteksta i prilagođenog teksta na latinskom jeziku.

Obrazovno-vaspitni ishod 5

Multikulturalnost/Kultura i civilizacija

Na kraju učenja učenik će moći da poznaje osnovne periode razvoja rimske književnosti, najvažnije rimske pisce i njihova najznačajnija djela.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- pravi poređenja u leksici između latinskog i maternjeg jezika;
- razumije i koristi pojmove iz latinskog jezika u situacijama iz svakodnevnog života;
- stiče sposobnost razumijevanja latinskih pojmova, izraza i izreka, kao i njihove pravilne upotrebe u svakodnevnom životu;
- poznaje rječničko navođenje riječi;
- poznaje sinonime i antonime;
- istraži i upoznae važne aspekte društva i kulture u Rimskoj državi;
- poznaje osnovne tokove i tekovine kulture i civilizacije antičkog Rima;
- poznaje osnovne periode razvoja rimske književnosti, karakteristike, kao i najvažnije predstavnike rimske književnosti i njihova najznačajnija djela;
- da razumije uticaj koji je rimska književnost ostvarila na kasniju evropsku književnost;
- da razvija svijest o drugim narodima i kulturama;
- kroz uočavanje kulturoloških i jezičkih sličnosti i razlika, razvija svijest i o vlastitim kulturnim vrijednostima;
- prepoznaje nasljeđa rimske kulture u savremenom društvu;
- zna da opravda i/ili kritikuje sličnosti i razlike između vlastite kulture i kulture rimskog društva;
- uoči i ističe važnost poštovanja vlastite kulture i drugih kultura;
- usvoji i razvije osjećaj za humanističke vrijednosti kao što su prijateljstvo, saradnja, altruizam i tolerancija, empatija;
- razvija sistematičnost, samostalnost i odgovornost u radu;
- razvija kritički odnos i uvidi neophodnost aktivnog učešća u pitanjima od značaja za zajednicu u kojoj živi.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda

a) Aktivnosti učenja

Učenici:

- prepoznaju/navode/opisuju pojmove vezane za svakodnevni život Rimljana (porodica, odjeća, obuća, stanovanje...);
- prepoznaju/navode imena koja se odnose na rimsku i grčku mitologiju i na važnije ličnosti iz istorije Rima;
- određuju periode rimske književnosti;
- istražuju i pronalaze osnovne podatke o nekom predstavniku i o njegovim najpoznatijim djelima;
- određuju razlike i sličnosti između rimskog i društva u kojem žive;
- određuju uzroke tim razlikama i sličnostima stavljajući ih u određeni vremenski kontekst;
- prepričavaju (na maternjem jeziku) mit o Dedalu i Ikaru i mit o Kadmu i Harmoniji – osnivanje Budve;
- citiraju i smještaju sentencije iz latinskog jezika u civilizacijski i književno-istorijski kontekst;
- samostalno koriste različite izvore informacija, uključujući i elektronske medije, da opišu sličnosti i razlike između različitih kultura;

- prikupljaju informacije o drugim kulturama, identifikuju vrijednosni sud u odnosu na druge kulture ili razvijaju vlastiti stav;
- poznaju osnove i značaj rimske kulture i civilizacije;
- prepoznaju i navode rimsko nasljeđe na prostoru današnje Crne Gore (tragovi antike: Risan-mozaici, Budva, rimski putevi, Duklja...);
- uočavaju i navode obilježja rimske političke (etape u razvoju, njihove karakteristike i najistaknutije političke događaje i sudionike u njima) i kulturne (arhitektura, religija, pozorište...) istorije;
- pretražuju, analiziraju i prezentuju informacije;
- klasifikuju dobijene podatke i poruke u različitim oblicima;
- organizuju i pripremaju prezentacije civilizacijskih, istorijskih i književnih sadržaja (način života, kultura, društvo, tradicija, multikulturalizam, državne službe i institucije, znamenitosti...);
- utvrde uzroke međukulturnih nesporazuma;
- predlažu način za prevazilaženje nesporazuma;
- komentarišu dodirne tačke među različitim kulturama.

F. DIDAKTIČKE PREPORUKE ZA REALIZACIJU PREDMETA

GRAMATIČKI SADRŽAJI	
IV RAZRED	
*Napomena: Preporučeni sadržaji/pojmovi odnose se na sve četiri jezičke vještine	
I <u>Morfologija</u> ➤ Glagoli (<i>verba</i>)	<ul style="list-style-type: none"> – značenje i upotreba načina – konjunktiv svih vremena u aktivu i pasivu glagola I-IV konjugacije i glagola III konjugacije na <i>-io</i> – konjunktiv svih vremena glagola <i>esse</i>
	<ul style="list-style-type: none"> – glagoli sa posebnim oblikom, značenjem ili promjenom: <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>verba deponentia</i> ▪ <i>verba semideponentia</i> ▪ <i>verba anomala</i> ▪ <i>verba defectiva</i> ▪ <i>verba impersonalia</i>
II <u>Sintaksa</u> ➤ Sintaksa padeža	<ul style="list-style-type: none"> – genitiv: <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>genitivus characteristicus</i> ▪ <i>genitivus qualitatis</i> ▪ <i>genitivus pretii</i> ▪ <i>genitivus memoriae</i> – dativ: <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>dativus obiectivus</i> ▪ <i>dativus auctoris</i> ▪ <i>dativus finalis</i> – akuzativ: <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>accusativus finalis</i> ▪ <i>accusativus spatii</i> – ablativ: <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>ablativus instrumenti</i> ▪ <i>ablativus causae</i>

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>ablativus separationis</i> ▪ <i>ablativus loci</i>
➤ Sintaksa glagola	<ul style="list-style-type: none"> – konjunktiv (<i>modus coniunctivus</i>) – nezavisni konjunktiv – infinitiv (<i>infinitivus</i>) – akuzativ s infinitivom (<i>accusativus cum infinitivo</i>) – nominativ s infinitivom (<i>nominativus cum infinitivo</i>) – participi (<i>participia</i>) – perifrastična konjugacija aktivna – perifrastična konjugacija pasivna – ablativ apsolutni sa i bez participa – gerundiv (<i>gerundivum</i>) – gerund (<i>gerundium</i>) – supin (<i>supinum</i>)
➤ Sintaksa rečenica	<ul style="list-style-type: none"> – nezavisne rečenice; nezavisno-upitne rečenice – složena rečenica i odnos rečenica u njoj – način u zavisnim rečenicama – slaganje vremena (<i>consecutio temporum</i>) – zavisno-upitne rečenice – namjerne (finalne) rečenice – vremenske (temporalne) rečenice – uzročne (kauzalne) rečenice – dopusne (koncesivne) rečenice – poredbene (komparativne) rečenice – posljedične (konsekutivne) rečenice – rečenice sa veznikom quin – pogodbene (kondicionalne) rečenice – odnosne (relativne) rečenice
III <u>Upravni i nepravni govor</u>	– nepravni govor u odnosu na nezavisne i zavisne rečenice, i transformacija iz upravnog u nepravni i obrnuto
MULTIKULTURNOST/ KULTURA I CIVILIZACIJA	
IV <u>Vokabular</u>	<ul style="list-style-type: none"> – poznavanje rječničkog navođenja riječi – poznavanje sinonima, i antonima
V <u>Kratki pregled rimske književnosti</u>	<ul style="list-style-type: none"> – osnovna periodizacija rimske književnost – najistaknutiji predstavnici i njihova djela
VI <u>Kultura i civilizacija</u>	<ul style="list-style-type: none"> – mit o Kadmu i Harmoniji – osnivanje Budve – mit o Dedalu i Ikaru – <i>Discamus per ludum!</i> (Učimo kroz igru!)
Sadržaji/pojmovi: *Za sadržaje iz istorije i kulture nijesu određeni zasebni časovi s obzirom na to da ne zavise od nastavnih cjelina i tema, već su uključeni u tekst svake udžbeničke lekcije, a pozajmljenice i sentencije su, takođe, sadržajem povezane sa gramatikom svake lekcije.	

Latinski jezik nije samo jezik već pravo bogatstvo najrazličitijih znanja koja su, više od dvije hiljade godina, nezamjenjiva i duboko ukorijenjena u svim područjima ljudske djelatnosti. Zbog toga se nastava latinskog jezika mora odvijati kroz tri segmenta, a to su: *jezička pismenost, razumijevanje teksta i istorija i kultura.*

Nastava latinskog jezika u velikoj je mjeri povezana sa učenikovim iskustvom i znanjem maternjeg jezika i stranih jezika koji uči.

Atmosfera na času treba da bude prijatna, ali radna, jer samo na taj način može biti uspješna. U cilju što bolje motivisanosti potrebno je da učenik bude tretiran kao ravnopravan sagovornik.

Neophodno je podsticati samostalnost u radu, kooperativnost, kulturu dijaloga, toleranciju i stvoriti atmosferu uzajamnog povjerenja kako u odnosu nastavnik – učenik, tako i u odnosu učenik – učenik. Ovakav pristup treba prihvatiti i kada učenik pogriješi u izlaganju, čitanju, prilikom izrade nekog zadatka i sl. Učenika treba pustiti da završi svoje izlaganje, a poslije mu ukazati na greške i prepustiti mu da ih sam/u paru/u grupi ispravi.

Rad na času ima važnu ulogu i potrebno je da bude dobro organizovan. U tom smislu predložimo neke načine i postupke kojima se učenicima može olakšati učenje latinskog jezika:

- praktikovati dinamičnost u svim aktivnostima, uvažavajući nivo znanja učenika;
- primjenjivati različite oblike nastave: igra po ulogama (role-play), lingvistička radionica (pronalaženje srodnih riječi), već pomenute zidne novine; izrada panoa sa ilustrovanim latinskim basnama, anegdotama i sentencijama, prezentacije sadržaja iz istorije i kulture; prezentacije rimskih jela prema receptima iz Apicijevog kuvara, itd.;
- podsticati učenike da sami izvode pravila;
- uvoditi igre riječi;
- oplemeniti nastavu primjerima iz svakodnevnog života Rimljana i informacijama iz opšte kulture u vezi sa civilizacijskim, istorijskim i gramatičkim sadržajima (lako se pamte, dopadaju se učenicima, podstiču njihovo interesovanje i stvaraju vedriju atmosferu na času);
- birati odgovarajući jezički registar;
- upotrebljavati savremena nastavna sredstva (audio uređaji, TV-dokumentarni filmovi, računari, projektori...);
- podsticati učenike na rad u grupi i paru radi saradničkog učenja i uzajamne pomoći;
- takođe, u dogovoru sa nastavnicima predmeta sa kojima je uočena korelacija, držati časove timske nastave (ogledne/ugledne). Npr.: maternji jezik-strani jezik-latinski jezik; istorija-latinski jezik... evidentno je da su učenicima takvi časovi zanimljiviji i da im zaokupljaju pažnju i utiču na aktivnost tokom časa;
- jednom ili dvaput godišnje treba dozvoliti učenicima da sami kreiraju čas (s određenim ishodom učenja);
- upoznati učenike sa kriterijumom ocjenjivanja i održavati dosljednost u tome.

Početna faza učenja ostvaruje se uz postupno razvijanje vještina usmenog razumijevanja (slušanja), pismenog razumijevanja (čitanja), usmenog izražavanja (govora), i pismenog izražavanja (pisanja). Počinje se sa kratkim diktatima, dopunjavanjem riječi ili kraćih rečenica, do višeg nivoa pismenog izražavanja, sve do prevođenja sa latinskog jezika i na latinski.

Usmeno razumijevanje – SLUŠANJE

Učenici se trude da prepoznaju, razumiju i razlikuju latinske glasove i glasovne grupe, riječi i kratke rečenice. Za početno slušanje veoma je bitan izgovor nastavnika. Prije slušanja potrebno je predstaviti sadržaj teksta, izdvojiti ključne riječi i izraze, provjeriti poznavanje teme i postaviti zadatke koje učenici treba da riješe tokom slušanja: dopunjavanje riječi i kratkih rečenica, naglašavanje, zaokruživanje odgovora i sl..

Poslije slušanja raznovrsnim aktivnostima može se provjeriti stepen razumijevanja odslušanog teksta:

- verbalno;
- povezivanjem teksta sa slikama;

- upisivanjem traženih podataka i sl.

Pismeno razumijevanje – ČITANJE I RAZUMIJEVANJE PISANOG TEKSTA

Cilj razvijanja ove vještine je da se učenici osposobe za samostalno čitanje i razumijevanje nepoznatih tekstova radi utvrđivanja osnovne ideje, određenih informacija, utvrđivanja detalja. U tom smislu preporučuje se čitanje pisama, anegdota, kraćih odlomaka iz književnih djela, izbor poezije. Poželjno je da se utvrdi korelacija nastavnih sadržaja. Prije čitanja treba zainteresovati učenike razgovorom o sadržaju teksta na osnovu naslova, provjeriti poznavanje leksike (ključne riječi i fraze) i obavijestiti ih o zadatku nakon čitanja. Tokom ili poslije čitanja mogu se koristiti sljedeće aktivnosti:

- popunjavanje praznina u tekstu/tabeli;
- rješavanje ukrštenica, osmosmjerki;
- davanje naslova određenim dijelovima teksta;
- odgovori na pitanja i dr.

Usmeno izražavanje – GOVOR

Iako latinski jezik u naše vrijeme zanemaruje komunikacijski aspekt, značajnu ulogu treba posvetiti pravilnom izgovoru i pravilnom naglašavanju riječi, razvijati kulturu lijepog govora i ponašanja. U ovakvim aktivnostima potrebno je da sudjeluje što više učenika, a to se može postići radom u parovima ili manjim grupama. U razvijanju ove vještine u velikoj mjeri mogu doprinijeti i nastupi na priredbama (recitali, dramatizacija odlomaka iz odgovarajućih književnih djela, prezentacije i sl.).

Pisanje i pismeno izražavanje – PISANJE

Za razvijanje ove vještine može se koristiti tzv. kontrolisano pisanje (transformacije rečenica, pisanje po modelu, dovršavanje teksta i sl.). Metodčki pristup pisanju podrazumijeva korišćenje odgovarajuće leksike, poštovanje gramatičkih i sintaksičkih pravila, pravopisa i interpunkcije. Učenici koji polažu maturalni ispit razvijaju sposobnost prevođenja dužih tekstova i sposobnost obavljanja razgovorne komunikacije (na maternjem jeziku) o datom tekstu, vremenu, piscu, istorijskom kontekstu ...

Gramatika

Program latinskog jezika ostvaruje se postupnim napredovanjem učenika u prepoznavanju i razumijevanju osnovnih gramatičkih elemenata. Kad god je moguće u nastavi treba koristiti induktivni metod pri kome učenici, na osnovu datih primjera sami dolaze do određenih gramatičkih pravila. Time se učenici podstiču na samostalno zaključivanje, oživljava se nastavni proces i doprinosi većoj trajnosti znanja. Imajući u vidu postavljene ciljeve ovog predmeta i njihovu vezu sa programima drugih predmeta, realizacija nastave mora biti usmjerena ka korelaciji sa iskustvom i znanjem učenika iz interdisciplinarnih oblasti.

Književnost

Učenici čitaju odlomke iz prilagođenih književnih tekstova ili anegdote vezane za poznate ličnosti antičkog svijeta.

Književnost treba da pospeši tačnije čitanje i lakše razumijevanje pročitanoog teksta, a to je jedna od jezičkih vještina. Čitanje odlomaka iz književnih djela može poslužiti i kao prigodan materijal za javne nastupe: večeri poezije na jezicima koji se u gimnazijama izučavaju, za dramatizaciju odlomaka i sl.

TEKSTOVI PREDLOŽENI ZA OBRADU U IV RAZREDU:

Preporuke za odabrana književna djela:

- ❖ *Iulius Phaedrus, Fabulae*
- ❖ *Marcus Porcius Cato, De agri cultura*
- ❖ *Gaius Iulius Caesar, Commentarii de Bello Gallico*
- ❖ *Gaius Iulius Caesar, Commentarii de Bello Civili*
- ❖ *Marcus Tullius Cicero, Orationes in Catilinam*
- ❖ *Marcus Tullius Cicero, Tusculanae Disputationes*
- ❖ *Cornelius Nepos, Epistulae*
- ❖ *Cornelius Nepos, De Tito Pomponio Attico*
- ❖ *Gaius Sallustius Crispus, Bellum Catillinum*
- ❖ *Gaius Sallustius Crispus, Bellum Iugurthinum*
- ❖ *Gaius Plinius Caecilius Secundus, Epistulae*
- ❖ *Gesta Romanorum*, Zbirka sa kraja XIII v. Priča o devojci, vitezu I trgovcu (195.)
- ❖ *Francesco Poggio Bracciolini, Pas*, pop I biskup
- ❖ *Regnum Sclavorum* (Letopis Popa Dukljanina), Odlomci (5-6)

* Nastavnik po svom nahođenju i u zavisnosti od broja slobodnih časova predlaže tekstove, imajući u vidu i program za maturalni ispit, prema ispitnom maturalnom katalogu.

Leksika

Smatra se da je učenje leksike jedan od najznačajnijih elemenata u učenju stranog jezika. Za prezentaciju i utvrđivanje nove leksike mogu se koristiti:

- predmeti i slike;
- tvorba riječi;
- pogađanje lica ili predmeta;
- igra po ulogama (role-play),
- sinonimi i antonimi – lingvistička radionica (pronalaženje srodnih riječi);
- određivanje značenja na osnovu konteksta;
- riječi kojima je zajedničko porijeklo i sl.

Razvijanje spomenutih vještina podrazumijeva vježbanje pravilnog čitanja (izgovora) i akcentovanja. Stoga će nastavnik odrediti usmena i pismena vježbanja npr. čitanja rečenica, pisanje po diktatu, zadatke dopunjavanja, rad sa rječnikom itd. Razvoju ovih vještina pridonosi učenje napamet pojedinačnih riječi, npr.: djelovi rimske kuće, prostorije u termama, gramatički termini i sl., kao i učenje napamet pozajmljenica, skraćena i sentencija.

Nastavnik mora redovno da prati napredovanje i razvoj ovih vještina, a to postiže vrednovanjem svakog odgovora učenika, pa čak i aktivnost prilikom objašnjavanja i usvajanja novog gradiva. Brzim pitanjima moguće je ocijeniti veći broj učenika tokom jednog časa. Ocjenjivanje mora da bude dio cjelokupnog nastavnog procesa. Cilj provjeravanja znanja je da se učeniku dâ povratna informacija o radu, a nastavniku o tome u kojoj mjeri se ostvaruju ishodi definisani programom. Samo se na taj način može motivisati aktivnost učenika i održati pažnja. Gradivo se može utvrditi, kako gramatičkom analizom tekstova i uvježbavanjem gramatičkih kategorija, tako i zadavanjem domaćih zadataka (prevod rečenica na latinski jezik, provjera prevoda, objašnjenja vezana za tok rada i dr.). S obzirom na to da ne postoji komunikacijska funkcija, radi uspješnijeg i objektivnijeg ocjenjivanja, preporučuju

se češće i kraće provjere znanja putem izrade testova, kontrolnih zadataka, diktata, vježbi nadopunjavanja i sl. Ocjenjivanje je brojčano, u skladu sa Zakonom o gimnaziji. Ocjena ne smije da bude krajnji cilj kome učenik teži. Ocjena treba da ima stimulativni karakter i treba da bude podsticaj za dalje interesovanje učenika za nastavni predmet.

Ovo su aktivnosti koje proizilaze iz postavljenih ishoda učenja i predstavljaju smjernice nastavnicima, ali se mogu dopunjavati po nahođenju nastavnika.

Napomena: Postojeći udžbenik Sintaksa latinskog jezika za IV razred u potpunosti prati ovaj nastavni program.

G. PRILAGOĐAVANJE PROGRAMA DJECI SA POSEBNIM OBRAZOVNIM POTREBAMA I NADARENIM UČENICIMA

a) Prilagođavanje programa djeci sa posebnim obrazovnim potrebama

Član 5 Zakona o vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim obrazovnim potrebama propisuje da vaspitanje i obrazovanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama obezbjeđuje onaj stepen obrazovanja koji odgovara njihovom fizičkom, intelektualnom, emocionalnom i socijalnom razvoju.

Član 11 Zakona o vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim obrazovnim potrebama propisuje da se u zavisnosti od smetnji i teškoća u razvoju, kao i od individualnih sklonosti i potreba djece obrazovni programi, pored ostalog mogu:

- a) modifikovati skraćivanjem ili proširivanjem sadržaja predmetnog programa, i
- b) prilagođavati mijenjanjem metodike kojom se sadržaji predmetnog programa realizuju.

Član 12: Vaspitanje i obrazovanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama u predškolskoj ustanovi i školi ostvaruje se uključivanjem u vaspitne grupe, odnosno odjeljenja sa ostalom djecom, odnosno učenicima, uz obezbjeđivanje dodatnih uslova i pomagala i dodatne stručne pomoći, u skladu sa obrazovnim programom.

Dodatna stručna pomoć iz stava 1 ovog člana izvodi se individualno.

U zavisnosti od smetnji i teškoća u razvoju, sposobnosti i potreba djeteta, individualni program omogućava mijenjanje, prilagođavanje i individualizaciju metodike kojom se sadržaji realizuju.

Članom 16 istog Zakona propisano je da je škola, odnosno resursni centar dužan da, po pravilu, u roku od 30 dana po upisu djeteta, donese individualni razvojno-obrazovni program za dijete sa posebnim obrazovnim potrebama (IROP), u saradnji sa roditeljem i o tome obavijesti Zavod za školstvo, Centar za stručno obrazovanje i Ispitni centar.

Više informacija može se naći na sajtu:

<http://www.skolskiportal.edu.me/Pages/Inkluzivnoobrazovanje.aspx>

b) Prilagođavanje programa nadarenim učenicima

Strategijom za razvoj i podršku darovitim učenicima preporučeno je da se, u cilju razvoja darovitih učenika kroz redovnu nastavu, rad sa darovitim učenicima realizuje organizovanjem dodatne nastave, sekcija i slobodnih aktivnosti. U tom smislu neophodno je odrediti sadržaje nastave i aktivnosti tokom učenja.

1. Sadržaji ove nastave se prilagođavaju darovitim učenicima:

- a) uvođenjem **novih sadržaja** koji se inače ne uče, (ali koji su povezani s redovnom nastavom);
 b) izučavanjem **izabranih sadržaja iz redovne nastave** na apstraktnijem, složenijem nivou.
 Sadržaji treba da budu primjereni interesovanjima darovitih učenika, u cilju podsticanja njihove motivacije za rad i daljeg razvoja njihovih potencijala.

2. Aktivnosti učenja

Aktivnosti učenja se prilagođavaju darovitim učenicima pomjeranjem naglaska na više nivoe kognitivne obrade sadržaja, odnosno prema rješavanju problema, kreativnom i kritičkom mišljenju. Nastavu treba organizovati tako da omogući učenicima da primjenjuju metode učenja kao što su: rješavanje problema, izrada radova, istraživanja, učestvovanje u debatama, diskusijama, procjenama, projektima. Aktivnosti učenika se mogu sprovesti kroz kreiranje prezentacija, kratke video-zapise, pripremu i prezentaciju zanimljivih mitova i anegdota vezanih za ličnosti antičkog Rima, rad na rječniku sinonima i antonima, pripremu izložbe učeničkih radova sa temama iz istorije i kulture antičkog Rima, terenski rad – organizovane izlete do arheoloških lokaliteta Duklja, Risan, Riječani itd., koji će podsticati njihovu radoznalost, stvaralaštvo i kreativnost.

Tokom realizacije ovako prilagođenih sadržaja, darovite učenike ne treba izdvajati iz odjeljenja, već im treba omogućiti individualan ili rad u grupi na zadacima i projektima uz stručno vođenje nastavnika.

SINTAKSA LATINSKOG JEZIKA	
IV RAZRED	
DODATNA NASTAVA, SLOBODNE AKTIVNOSTI	
CILJEVI	<ul style="list-style-type: none"> – produbljivati postojeća znanja i podsticati usvajanje novih vještina i kompetencija; – motivisati učenike za rad i razvoj njihovih potencijala; – razvijanje takmičarskog duha kod učenika; – sticanje proširenih znanja važnih za učenike koji žele da učestvuju na školskom, tj. međuodjeljenjskom takmičenju iz latinskog jezika; – sticanje proširenih znanja važnih za učenike koji žele da uzmu učešće na međuškolskom kvizu poznavanja antičke civilizacije, latinskih sentencija i romanizama; – sticanje dodatnih znanja za polaganje maturalnog ispita.
Nastavni sadržaji	Aktivnosti
1. Posebni oblici u imenskoj promjeni	Učenici samostalno produbljuju znanje gramatike latinskog jezika: glagolski sistem, konstrukcije, glagolske imenice i glagolski pridjevi.
2. Posebni oblici u glagolskoj promjeni	
3. Sintaksa padeža (prošireni sadržaji)	Učenici:
<ul style="list-style-type: none"> – genitiv bližeg određivanja – genitiv vrijednosti – dativ svrhe 	<ul style="list-style-type: none"> – samostalno istražuju funkcije pojedinih padeža u latinskom jeziku i uočavaju sličnosti i razlike sa funkcijama istih padeža u našem

<ul style="list-style-type: none"> – akuzativ prostora – ablativ porijekla – ablativ uzroka 	<p>jeziku;</p> <ul style="list-style-type: none"> – upoređuje sintaksu navedenih padeža u latinskom i našem jeziku i istražuje druge načine upotrebe; <p>Sintaksa padeža ne obrađuje se kao zasebna gramatička cjelina, već se daju neophodna objašnjenja uz konkretan tekst.</p>
<p>4. Sintaksa rečenice (slaganje predikata sa više subjekata, predikatna upotreba imenica i pridjeva, složena rečenica i odnos rečenica u njoj)</p>	<p>Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Učenici prepoznaju zavisnu i nezavisnu rečenicu, uočavaju veznike kojima one počinju, znaju glagolske načine koji se u njima javljaju, primjenjuju pravilo o slaganju vremena (<i>consecutio temporum</i>) i uspješno prevode rečenice.
<p>5. Poznavanje rimske kulture i civilizacije</p>	<p>Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prepoznaju i istražuju rimsko nasljeđe na prostoru naše države poslije pada Carstva; – istražuju u dostupnim izvorima i preko kulturno-istorijskih spomenika, obilježja rimske kulture (npr. obilježja arhitekture i umjetnosti); – uče odabrane izreke i poslovice.
<p>6. Tehnika prevođenja = usmeno i pismeno prevođenje sentencija i kraćih prozih tekstova (novi sadržaji), upotreba sinonima i antonima</p>	<p>Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> – samostalno (uz upotrebu rječnika) ili uz pomoć nastavnika prevode tekstove (sentencije, anegdote, kratke tekstove u oba smjera), obogaćujući fond riječi.
<p>7. Periodizacija rimske književnosti: karakteristike i najznačajniji predstavnici svakog perioda, kao i najvažnija djela</p>	<p>– istraživački projekti</p> <p>Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> – samostalno istražuju i analiziraju (služeći se internetom ili nekom vanškolskom literaturom) podatke iz istorije rimske književnosti i kulture... – navode i opisuju obilježja rimske književnosti (podjela i karakteristike književnih perioda, karakteristične književne vrste, autori po periodima) – navode i opisuju kratke biografije najznačajnijih autora i njihova djela
<p>8. Obilježavanje Evropskog dana jezika</p>	<p>Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> – u okviru nastave latinskog i romanskih jezika, pripremaju kraći program, tematsku izložbu, kraći video-zapis i sl.

Vrednovanje se vrši kroz evidenciju nivoa postignuća, razvoja određenih vještina tokom ostvarivanja dodatnih sadržaja iz latinskog jezika.

H. VREDNOVANJE OBRAZOVNO-VASPITNIH ISHODA

a) Elementi praćenja učenika u nastavi

Provjera ostvarenosti obrazovno-vaspitnih ishoda mora se vršiti kontinuirano i u skladu sa principima nastavnog programa. Provjeravanje i ocjenjivanje mora biti sastavni dio cjelokupnog nastavnog procesa i mora se sprovoditi prema unaprijed utvrđenim kriterijumima, koji su učeniku jasno sopšteni. Pomoć nastavniku u ovom procesu može predstavljati evidencija postignuća za svakog učenika u svakom odjeljenju, a ona bi sadržala: ocjene sa testova i pismenih zadataka, praćenje aktivnosti na času, redovnost i kvalitet izrade domaćih zadataka, učešće u vannastavnim aktivnostima itd. Samo se na taj način može motivisati aktivnost učenika i održati pažnja. Najvažnije u nastavnom procesu je kod učenika stvoriti motivisanost za rad.

U tom smislu svaki učenikov odgovor treba vrednovati, pa čak i njegovu aktivnost prilikom objašnjavanja i usvajanja novog gradiva. Brzim pitanjima moguće je ocijeniti veći broj učenika tokom jednog časa. Vrednovanje i provjeravanje postignuća ne smije se zasnivati na greškama učenika, već na ostvarenim, pozitivnim postignućima.

Kontinuiranim praćenjem i provjeravanjem i učenik i nastavnik će dobiti neophodne povratne informacije, učenik o vlastitim postignućima, a nastavnik o stepenu ostvarenosti obrazovnih ishoda postavljenih predmetnim programom.

1. Dijagnostičko, redovno i konačno provjeravanje

Dijagnostičko provjeravanje uobičajeno se vrši početkom školske godine. Za cilj ima da ukaže na predznanje učenika, kao i za sveobuhvatnije planiranje nastavnog procesa. Kad je u pitanju Latinski jezik, zbog prirode samog predmeta (prvi put se sa njim susreću, nema komunikacijsku notu), ovaj način provjeravanja treba da bude baziran na postignućima učenika vezanim za postignuća iz nekih drugih predmeta, npr.: istorija antičkog Rima, gramatički sadržaji iz maternjeg jezika i jezika koje učenici uče. Ovi rezultati se ne ocjenjuju, niti se koriste za rangiranje učenika.

Redovno provjeravanje se najčešće primjenjuje i to tokom čitave školske godine, a pokazuje nam u kojoj mjeri su postignuti postavljeni obrazovno-vaspitni ishodi.

Konačno provjeravanje znanja se vrši na kraju nastavne godine kao pokazatelj opšteg nivoa znanja.

2. Načini provjeravanja i ocjenjivanja vještina i sposobnosti

Sposobnost razumijevanja pisanog teksta i usmenog razumijevanja – ČITANJE I SLUŠANJE

Ocjenjivanje se sprovodi:

- usmeno – prilagođeni tekstovi za čitanje i slušanje (čitanje tekstova, prepoznavanje naglašenog sloga, označavanje akcenta na osnovu slušanja, odgovori na kraća pitanja o tekstu ili gramatičkim pravilima)
- pismeno (odgovori na pitanja o tekstu, da/ne odgovori, dopuna rečenica, popunjavanje tabela, rješavanje zadataka višestrukog izbora i sl.).

Vještina usmenog izražavanja – GOVOR

Ocjenjivanje se sprovodi kroz: tačnost izgovora i pravilnost naglašavanja riječi, kroz bogatstvo leksike i pravilnu upotrebu, kroz izlaganje i primjenu gramatičkih pravilnosti, i/ili gramatičku analizu tekstova, a moguće je primijeniti aktivnosti kao: igranje uloga, prezentaciju, projektni zadatak.

Sposobnost pismenog izražavanja – PISANJE

Provjeravanje i ocjenjivanje pismenog izražavanja (pisanje) se prati kroz pravopis, pravilan redosljed riječi, jezičke i gramatičke sadržaje, kroz pravilnu upotrebu vremena, zamjenica, mjesta pridjeva i dr.

*Sadržaji iz gramatike i leksika se provjeravaju i ocjenjuju kroz sva tri načina, praćenjem više elemenata kao što su:

- sastavljanje rečenica od ponuđenih/izmiješanih riječi i izraza;
- zadaci višestrukog izbora;
- dopunjavanje pojedinih rečenica po smislu;
- transformacija rečenica;
- određivanje semantike leksema i izraza;
- proširivanje datih riječi u rečenice ili tekstove;

* Ovi elementi sadržaja iz gramatike i leksika se jedino i mogu provjeravati i ocjenjivati, s obzirom na specifičnu prirodu ovog predmeta. Za razliku od ostalih jezika koje uče, na latinskom jeziku učenici mogu da odgovaraju na kratka pitanja, dopune rečenice i sl., dok razgovorna komponenta nedostaje.

Domaći zadaci

Domaći zadaci se realizuju u cilju ponavljanja-utvrđivanja onoga što je urađeno tokom časa, razvijanja vještina i sticanju radnih navika. Domaći zadaci mogu predstavljati:

- samostalni rad svakog učenika pojedinačno, ili
- rad učenika po grupama a takav način rada podstiče učenike na druženje, podjelu obaveza, razvijanje vještine saradnje i timskog rada (npr. pažljivo slušanje i uvažavanje sagovornika).

Domaći zadaci mogu biti pisana gramatička analiza prilagođenih tekstova i njihov prevod na maternji jezik, prevodi rečenica sa latinskog jezika i na latinski jezik, provjera prevoda, objašnjenja vezana za tok rada, i dr.

Provjeravanje domaćeg zadatka treba vršiti redovno, na početku časa.

Prilikom formiranja ocjene mora se uzeti u obzir i odnos učenika prema nastavi.

Testovi

Testovi se mogu raditi poslije svake pređene tematske cjeline, a predstavljaju jednostavan način da učenik dobije povratne informacije o nivou postignuća ishoda, a nastavnik informacije o ostvarenosti ishoda. U svrhu ocjenjivanja mogu se koristiti vježbe nadopunjavanja, određivanje datih imeničkih ili glagolskih oblika, transformacija određenih oblika, i sl.

Pismeni zadaci

Pismeni zadaci se rade dva puta u toku školske godine, po jedan na kraju polugodišta. Pismeni zadaci se rade jedan (1) školski čas. Realizuju se u školi, tokom redovnog časa. Predstavljaju još jedan od načina provjere stepena usvojenosti jezičke i govorne kompetencije, tj. odnosno stepena razvoja sposobnosti pismenog izražavanja. Poželjno je da se ispravka pismenog zadatka radi već na narednom času, da bi učenik dobio povratnu informaciju (ocjenu) uz odgovarajuću analizu grešaka. Ocjena na pismenom zadatku ne treba da bude i najvažnije mjerilo prilikom zaključivanja konačne ocjene, već jedan od ključnih faktora za njeno konačno formiranje.

Raspored pisanih radova učenika (testovi i pismeni zadaci):

- **IV razred** u prvom i trećem klasifikacionom periodu po jedan kontrolni rad (test) sa zadacima iz gramatike i vanjezičkog sadržaja, a u drugom i četvrtom klasifikacionom periodu po jedan pismeni zadatak (prevod rečenica sa latinskog na CSBHJ i obratno ili prevod lakšeg kontinuiranog teksta sa latinskog jezika uz pomoć rječnika).

Ako najmanje 50% učenika ne uradi pismeni zadatak za pozitivnu ocjenu, on se mora ponoviti.

Ocjenjivanje je brojčano, u skladu sa *Zakonom o gimnazijama*, a prema standardima koje određuju deskriptori nivoa znanja. Ocjena ne smije da bude krajnji cilj kome učenik teži, već treba da ima stimulativni karakter i treba da bude podsticaj za dalje interesovanje učenika za nastavni predmet.

Prilikom formiranja konačne ocjene nastavnik se mora rukovoditi evidencijom postignuća učenika tokom nastavne godine (osim ocjene sa testova i pismenih zadataka, praćenje aktivnosti na času, redovnost i kvalitet izrade domaćih zadataka, učešće u vannastavnim aktivnostima, odnos učenika prema predmetu itd.).

a) Kriterijumi praćenja i ocjenjivanja

Predloženi kriterijumi za ocjenjivanje imaju za cilj da olakšaju nastavnicima proces vrednovanja nivoa usvojenosti određenog ishoda učenja. Prilikom samog procesa ocjenjivanja učenika nastavnici moraju imati u vidu ishode učenja za određeni razred/nivo učenja.

	SLUŠANJE	ČITANJE	GOVOR	PISANJE
OSNOVNI NIVO	<ul style="list-style-type: none"> samo malim dijelom razumije odslušani tekst; uz veliku pomoć nastavnika prepoznaje pojedine izraze; pogrešno ili doslovno prevodi kratke, jednostavne rečenice; samo uz pomoć nastavnika povezuje i razlikuje novousvojene leksičke jedinice; djelimično pronalazi i razumije jezičku poruku; 	<ul style="list-style-type: none"> uz pomoć nastavnika djelimično tačno čita kraće rečenice tj. kraće prilagođene tekstove; samo djelimično u pročitanoj tekstu prepoznaje i razlikuje gramatičke sadržaje; uz pomoć nastavnika može da prepozna i odredi vrstu teksta koji je pročitao (opis osobe, pojave, događaja, kraće pismo i sl.); uz pomoć nastavnika povezuje pročitani tekst sa slikom ili ilustracijom; iz pročitanoj teksta, uz pomoć nastavnika, izdvaja već poznate informacije koje se odnose na gramatiku i leksiku; 	<ul style="list-style-type: none"> uz pomoć nastavnika izgovara kratke i jednostavne rečenice; delimično tačno prevodi kratke, jednostavne rečenice, često praveći greške; posjeduje skroman fond riječi; uz česte greške riječnički navodi riječi; samo djelimično razumije gramatiku i leksiku; djelimično je usvojio prethodno obrađene sadržaje (ima poteškoća i veći broj grešaka); rijetko može objasniti, povezati, uporediti, razlikovati, komentarisati i analizirati usvojene sadržaje; uz brojne greške djelimično iznosi gramatičke jedinice, recituje, igra uloge; učestvuje u izradi jednostavnijih projektnih zadataka; 	<ul style="list-style-type: none"> prepisuje pojedine riječi, kraće rečenice, poruke sadržane u sentencijama; piše morfološku i sintaktičku analizu kratkih rečenica, prilagođenih tekstova uz brojne greške; uz veću pomoć nastavnika analizirani tekst prevodi dvosmjerno; pravilna upotreba pravopisa je djelimična; učestvuje u jednostavnijim projektnim zadacima, samostalno ili kao dio grupe; izuzetno skroman vokabular uz brojne greške u riječničkom navođenju;

SREDNJI NIVO	<ul style="list-style-type: none"> • ponavlja odslušani tekst uz manje greške; • razumije veći dio slušanog teksta, uz manju pomoć nastavnika; • uz male intervencije nastavnika tačno odgovara na pitanja, pravilno dopunjava većinu zadatah rečenica i tabela; • uglavnom uspješno povezuje većinu prethodno naučenih riječi i definicija sa novim; • upoređuje, objašnjava, povezuje i razlikuje novousvojene gramatičke i leksičke jedinice; • uglavnom samostalno ili uz povremenu pomoć nastavnika, razumije jezičku poruku i traži osnovne informacije u odslušanom tekstu; • u odslušanom tekstu prepoznaje nove riječi i pokušava da ih, na osnovu prethodno naučenog pravilno rječnički navodi; 	<ul style="list-style-type: none"> • samostalno, prilično tačno čita uz poznavanje i poštovanje fonetskih i akcenatskih pravila; • uz manju pomoć nastavnika, prepoznaje i razvrstava, grupiše riječi, navodeći ih rječnički uglavnom tačno; • izgovor i akcenat su uglavnom pravilni, a raspon vokabulara dobar; • uz sugestije i potpitanja nastavnika može da prepozna i odredi vrstu teksta koji je pročitao (opis osobe, pojave, događaja, kraće pismo i sl.); • uglavnom samostalno povezuje pročitani tekst sa slikom ili ilustracijom; • iz pročitanoog teksta, samostalno izdvaja već poznate informacije koje se odnose na gramatiku i leksiku; 	<ul style="list-style-type: none"> • uz manje greške koje sam ispravlja na sugestiju nastavnika, tačno akcentuje riječi; • tačno prevodi kratke, jednostavne rečenice, praveći greške koje ne utiču na razumijevanje osnovnog smisla; • služi se bogatijim fondom riječi rječnički ih uglavnom pravilno navodi; • razumije gramatiku i leksiku, uz manja odstupanja; • usvojio je prethodno obrađene sadržaje; • uspješno može objasniti, povezati, uporediti, razlikovati, komentarisati i analizirati usvojene sadržaje; • uz malobrojne greške iznosi gramatičke jedinice recituje, igra uloge; • učestvuje u izradi projektnih zadataka tražeći neophodne informacije, radeći samostalno ili u grupi, često ispoljavajući svoju zainteresovanost i nudeći pomoć u iznalaženju rješenja za neki problem; 	<ul style="list-style-type: none"> • piše kraće rečenice, poruke sadržane u sentencijama; • piše, uglavnom tačno, morfološku i sintaktičku analizu kratkih rečenica, prilagođenih tekstova; • uz sugestije nastavnika analizirani tekst prevodi dvosmjerno i pravopisno korektno; • eventualne greške ispravlja uz malu pomoć nastavnika; • raspon vokabulara je dobar, uz manje greške; • učenik je usvojio tvorbu i upotrebu svih gramatičkih sadržaja koji su do tog trenutka obrađeni, te ih uglavnom, uz manju pomoć nastavnika, može objasniti, povezati, uporediti, razlikovati, komentarisati, analizirati i primijeniti; • radi na projektnim zadacima, ispoljavajući kreativnost, i kooperativnost, tražeći primjere korelacije sa drugim predmetima koje uči;
---------------------	--	---	---	---

VIŠI NIVO	<ul style="list-style-type: none"> • u potpunosti razumije veći dio slušanog teksta; • tačno odgovara na pitanja, pravilno dopunjava većinu zadatih rečenica i tabela, ispravlja netačne tvrdnje i povezuje riječi i njihove definicije; • može povezati većinu prethodno naučenih riječi i definicija sa novim; • može uporediti, objasniti, povezati i razlikovati novousvojene leksičke jedinice; • u potpunosti shvata jezičku poruku; • samostalno razumije jezičku poruku i traži osnovne informacije u odslušanom tekstu; • u odslušanom tekstu prepoznaje nove riječi i, na osnovu prethodno naučenog, pravilno ih rječnički navodi; 	<ul style="list-style-type: none"> • bez pomoći nastavnika, prepoznaje i razvrstava vrste riječi, navodeći ih rječnički uglavnom tačno; • izgovor i akcent su pravilni, a raspon vokabulara dobar; • može da prepozna i odredi vrstu teksta koji je pročitao (opis osobe, pojave, događaja, kraće pismo i sl.); • samostalno povezuje pročitani tekst sa slikom ili ilustracijom; • iz pročitanoog teksta, samostalno izdvaja već poznate informacije koje se odnose na gramatiku i leksiku; 	<ul style="list-style-type: none"> • tačno prevodi kratke, jednostavne rečenice i/ili prilagođene tekstove, praveći male greške koje ne utiču na razumijevanje osnovnog smisla, a koje odmah sam ispravlja; • posjeduje široki raspon vokabulara iz obrađenih sadržaja i rječnički ih pravilno navodi; • razumije gramatiku i leksiku; • u potpunosti je usvojio građenje i upotrebu svih prethodno obrađenih gramatičkih sadržaja; • uspješno može objasniti, povezati, uporediti, razlikovati, komentarisati, analizirati, i usmeno primijeniti usvojene sadržaje; • jasno iznosi gramatičke jedinice, recituje, igra uloge; 	<ul style="list-style-type: none"> • piše kraće rečenice, poruke sadržane u sentencijama; • piše tačnu morfološku i sintaktičku analizu kratkih rečenica, prilagođenih tekstova; • analizirani tekst prevodi dvosmjerno i pravopisno korektno; • samostalno uoči i ispravlja eventualne greške; • posjeduje širok raspon vokabulara; • prethodno usvojene gramatičke sadržaje uspješno može objasniti, povezati, uporediti, razlikovati, komentarisati, analizirati, i pismeno primijeniti; • radi na projektnim zadacima, ispoljavajući kreativnost, i kooperativnost, samostalno nalazeći primjere korelacije sa drugim predmetima koje uči; • tačno i uspješno primjenjuje pravopisna pravila;
-----------	---	---	--	---

MULTIKULTURNOST/ KULTURA I KNJIŽEVNOST	
OSNOVNI NIVO	<ul style="list-style-type: none"> – prepoznaje i opisuje razvoj, širenje i značaj učenja latinskog jezika; – nabraja romanske jezike nastale na osnovama latinskog jezika, ali navodi i ostale evropske jezike na čiji razvoj je latinski jezik izvršio veliki uticaj; – uz pomoć nastavnika navodi i imenuje ličnosti iz političkog i kulturnog života, junake iz rane rimske istorije, mitologije i religije; – opisuje pojmove povezane sa temama iz svakodnevnog života Rimljana i uz pomoć nastavnika uočava sličnosti i razlike između tadašnjeg i današnjeg načina života; – uz pomoć nastavnika uočava i imenuje i dostignuća u ostalim sferama života Rima; – uočava bitne karakteristike istorijskih perioda razvoja Rima i važnost građanskih vrijednosti, a samim tim razvija i osjećaj za doprinos pojedinca životu zajednice; – uz pomoć nastavnika prepoznaje i navodi osnovne periode rimske književnosti; – uz pomoć nastavnika uočava i nabraja autore i naslove njihovih najznačajnijih djela; ▪ postepeno uči da toleriše i prihvata različitosti; ▪ prepoznaje i navodi osnovne informacije o kulturi i tradiciji antičkog Rima ali i zemalja čije jezike uči; ▪ počinje da razvija svijest o značaju učenja stranih jezika; ▪ pokazuje otvorenost za kulture drugih zemalja; ▪ pokušava da sagleda svoju kulturu i njeno mjesto u svjetskoj zajednici naroda.
SREDNJI NIVO	<ul style="list-style-type: none"> – uz povremenu pomoć nastavnika shvata društveno-istorijske okolnosti koje su dovele do stvaranja republike i carstva; – prepoznaje romanske jezike kao direktne nasljednike latinskog jezika i uočava uticaj latinskog jezika na naš i strane jezike koje uči; – upoređuje legende i mitove povezane s osnivanjem grada Rima, kao i značajne ličnosti, pojmove i događaje iz javnog života rimske države; – objašnjava pojmove povezane sa temama iz svakodnevnog života Rimljana i uz pomoć nastavnika komentariše sličnosti i razlike između tadašnjeg i današnjeg načina života; – uz sugestije nastavnika prepoznaje društvena, religijska, filozofska i umjetnička dostignuća starih Rimljana, njihov uticaj na razvoj kasnijih istorijskih perioda tokom srednjeg vijeka, renesanse itd.; – izdvaja bitne karakteristike istorijskih perioda razvoja Rima i važnost građanskih vrijednosti, a samim tim razvija i osjećaj za doprinos pojedinca životu zajednice; – uočava i izdvaja karakteristike svakog pojedinog perioda rimske književnosti i uz pomoć nastavnika izlaže osobenosti stila pojedinih autora; ▪ pokazuje interesovanje za upoznavanje različitih kultura razmjenjujući informacije o načinu života i stavovima; ▪ prepoznaje sličnosti i razlike između vlastite i drugih kultura; ▪ počinje da sagledava svoju kulturu i tradiciju, osobenosti svog naroda i njegovo mjesto u međunarodnoj zajednici; ▪ uviđa značaj višejezičnosti.

VIŠI NIVO	<p>Samostalno objašnjava, istražuje i komentariše:</p> <ul style="list-style-type: none"> – okolnosti koje su dovele do stvaranja republike i carstva; – romanske jezike kao direktne nasljednike latinskog jezika i kao i uticaj latinskog jezika na naš i strane jezike koje uči; – legende i mitove povezane s osnivanjem grada Rima, kao i značajne ličnosti, pojmove i događaje iz javnog života rimske države; – pojmove povezane sa temama iz svakodnevnog života Rimljana i sličnosti i razlike između tadašnjeg i današnjeg načina života; – prepoznaje i društvena, religijska, filozofska i umjetnička dostignuća starih Rimljana, i naročito njihov uticaj na razvoj kasnijih istorijskih perioda tokom srednjeg vijeka, renesanse itd.; – bitne karakteristike istorijskih perioda razvoja Rima i važnost građanskih vrijednosti, a samim tim i osjećaj za doprinos pojedinca životu zajednice; – istražuje (u parovima, u grupama) u dostupnim izvorima podatke vezane za određene teme i poredi sa našim vremenom; – piše kraće izvještaje o pronađenim informacijama i prezentuje ih na času; – samostalno izlaže i izrađuje prikaz odabrane teme vezane uz djelo nekog preporučenog autora, književni žanr, književni period rimske književnosti; <ul style="list-style-type: none"> ▪ pokazuje poštovanje i želju da upozna tradiciju, jezik i kulturu antičkog Rima, ali i zemalja čije jezike uči; ▪ uvažava kulturološke razlike, razvija tolerantnost i prihvatanje različitosti; ▪ njeguje stav otvorenosti i radoznalosti prema stranoj kulturi i posjeduje osnovne vještine neophodne za kritičko istraživanje i razumijevanje pojava strane i svoje kulture; ▪ sagledava svoju spostvenu kulturu, običaje i osobenosti svog naroda, njegovo mjesto u međunarodnoj zajednici; ▪ u potpunosti razumije značaj multikulturalizma i plurilingvizma.
ODNOS UČENIKA PREMA NASTAVI	
OSNOVNI NIVO	<ul style="list-style-type: none"> ▪ povremeno pokazuje interesovanje za rad; ▪ na podsticaj nastavnika učestvuje u razgovoru; ▪ rijetko postavlja pitanja i daje prijedloge; ▪ rijetko ispoljava inicijativu; učestvuje u timskom radu, ali je uglavnom pasivan; ▪ povremeno izvršava školske obaveze uz pomoć nastavnika/druga; ▪ aktivira ga nastavnikovo upozorenje na moguće negativne posljedice; ▪ povremeno kontroliše emocije i u manjoj mjeri je tolerantan za drugačije mišljenje.
SREDNJI NIVO	<ul style="list-style-type: none"> ▪ uglavnom je aktivan i zainteresovan za rad na času; ▪ uglavnom učestvuje u razgovoru ▪ povremeno postavlja pitanja i daje prijedloge; ▪ povremeno pokazuje inicijativu; izvršava obaveze u timu; ▪ uglavnom izvršava školske obaveze; ▪ povremeno mu je potrebno skrenuti pažnju na obaveze i propuste; ▪ uglavnom kontroliše emocije i pokazuje poželjan nivo tolerancije za drugačije mišljenje.
VIŠI NIVO	<ul style="list-style-type: none"> ▪ gotovo uvijek je zainteresovan i aktivno uključen u aktivnosti na času; ▪ gotovo uvijek učestvuje u razgovoru i često ga inicira; ▪ često postavlja pitanja i daje konstruktivne prijedloge; ▪ rado preuzima lidersku ulogu u grupi; ▪ redovno i samostalno izvršava školske obaveze; ▪ pokazuje samostalnost i odgovornost u obavljanju školskih obaveza; ▪ uspješno kontroliše emocije i pokazuje visok stepen tolerancije za drugačije mišljenje i empatije.

I. USLOVI ZA REALIZACIJU PREDMETA

a) Resursi za realizaciju predmetnog programa

Materijalni uslovi

Za kvalitetnu realizaciju nastavnog programa i podsticanje motivisanosti, odnosno zainteresovanosti učenika, neophodno je i stvaranje kvalitetnih materijalnih uslova pomoću kojih će se postizati i kvalitet u nastavnom procesu. Preporučuje se izvođenje nastave u učionici koja ima dovoljno prostora i za školski namještaj (klupe, stolice, katedra), ali i prostor za odlaganje pribora, vježbanki i drugog nastavnog materijala.

Standardi i normativi

Poželjno je u nastavi koristiti kompjuter (sa stalnim priključkom na Internet), projektor, televizor, CD i DVD plejer, i dr. Pored tehničkih pomagala potrebno je koristiti i druge resurse:

- školsku biblioteku sa elementarnim bibliotečkim fondom (knjige, rječnici, gramatike, časopisi, hrestomatije sa odlomcima tekstova na latinskom jeziku);
- manju kabinetnu biblioteku sa literaturom neophodnom za rad;
- prostor u kojem se izvodi nastava latinskog jezika oplemenjen panoima, plakatima, posterima, suvenirima i sličnim edukativnim materijalom, koje škola nabavlja i/ili nastavnici izrađuju zajedno sa učenicima.

Uprava škole, u saradnji sa Ministarstvom prosvjete, nevladinim sektorom, lokalnom upravom itd. treba permanentno da radi na stvaranju pomenutih preduslova.

b) Profil i stručna sprema nastavnika

Pored materijalnih resursa, za kvalitetnu nastavu latinskog jezika u specijalističkim odjeljenjima jezičke gimnazije neophodan je i kvalitetno obrazovani ljudski resursi:

- stručno–predmetna osposobljenost nastavnika (dobro poznavanje sadržaja programa i predmeta učenja);
- metodičko–didaktička osposobljenost nastavnika (dobro poznavanje savremenih metoda učenja i oblika rada sa učenicima);
- efikasna komunikacija sa učenicima;
- motivisanost za rad sa mladima u školi i van nje.

Prema Zakonu o gimnaziji nastavnik latinskog jezika u gimnaziji može biti lice koje ima sedmi nivo nacionalnog okvira kvalifikacija (240 odnosno 300 ECTS kredita), odgovarajućeg profila:

- profesor klasične filologije;
- diplomirani klasični filolog;
- master klasični filolog.

Nastavnik je u obavezi da redovno učestvuje u programima za stručno usavršavanje, kao i da se u kontinuitetu samostalno usavršava.

LITERATURA

• Literatura za učenike

1. Andrijašević, Ž., Klikovac, A. [2012]. Sintaksa latinskog jezika *sa elementima morfologije* Udžbenik za četvrti razred gimnazije. Podgorica: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
2. Apicije, M. G. [1989]. O kuanju. Zagreb: Latina et Graeca
3. Aurelije, M. [2006]. Misli. Beograd: Laguna
4. D. Čolić, J. [1997]. Rečnik latinsko–srpsko–hrvatski. Fototipsko izdanje recnika iz 1936. godine. Beograd: Dereta
5. Gortan, V., Gorski, O., Pauš, P. [2005]. Latinska gramatika. Zagreb: Školska knjiga
6. Grevs, R. [1978]. Ja, Klaudije. Zagreb: Prosvjeta
7. Janković, V. [2018]. Antičke izreke. Beograd: Laguna
8. Maškin, N.A. [1978]. Istorija starog Rima. Beograd: Naučna knjiga
9. Šijački-Manević, B. [2009]. Gramatika latinskog jezika. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
10. Vilkinson, F. [2011]. Mitovi i legende; Beograd: Laguna
11. Žepić, M. [1989]. Latinsko-hrvatski ili srpski rječnik/prema izdanju B. Horvat-Žepić priredio Veljko Gortan. Zagreb: Školska knjiga

• Literatura za profesore

1. Andrijašević, Ž., Klikovac, A. [2012]. LATINSKI JEZIK; Priručnik za nastavnike za treći i četvrti razred gimnazije. Podgorica: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
2. Apicije, M. G. [1989]. O kuanju. Zagreb: Latina et Graeca
3. Bogdanović, B., Ristić, S. [1996]. Latinsko srpski rečnik. Beograd: Gutenbergova galaksija
4. Cambridge School Classics Project, [1992]. City/Country Cambridge, United Kingdom: CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS
5. Divković, M. [1988]. Latinsko hrvatski rječnik, Reprint izdanja iz 1900. god. Zagreb: Naprijed
6. Doroghy, Z. [1986]. Blago latinskoga jezika, citati-sentencije-poslovice-krilatice-uzrečice. Zagreb: SNL
7. Gortan, V., Gorski, O., Pauš, P. [2005]. Latinska gramatika. Zagreb: Školska knjiga
8. Grevs, R. [1978]. Ja, Klaudije. Zagreb: Prosvjeta
9. Maškin, N.A. [1978]. Istorija starog Rima. Beograd: Naučna knjiga
10. Musić, A. [2002]. Nacrt grčkih i rimskih starina. Zagreb: Ex libris
11. Šijački-Manević, B. [2009]. Gramatika latinskog jezika. Beograd: Zavod za udžbenike
12. Šijački-Manević, B. [1998]. Metodika nastave latinskog jezika. Beograd: Zavod za udžbenike
13. Vilhar, A. [2005]. Latinski citati. Beograd: Dereta

Elektronski izvori:

<http://www.savremena-gimnazija.edu.rs/32822/kreativni-casovi-latinskog-u-savremenoj>

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/resolveform?redirect=true&lang=Latin>

<http://digitallatin.org/>

<http://digital.vatlib.it/>

<http://www.thelatinlibrary.com/>

<https://jezicneigre.com/latinski-jezik/>

<http://www.mrsash.com/mrsash/index.html>

<http://www.nle.org/exams.html>

<http://www.keithmassey.com/latin.html>

<https://sites.google.com/site/arioniaretuca/>

I

U izradi Predmetnog programa korišćen je prethodno važeći Predmetni program zasnovan na ciljevima:

Predmetni program za Latinski jezik za III razred opšte gimnazije, Zavod za školstvo, Podgorica, 2016.
Predmetni program Sintaksa latinskog jezika za IV razred opšte gimnazije, Zavod za školstvo, Podgorica, 2016.

Međupredmetne oblasti u predmetnim programima – opšta gimnazija, Zavod za školstvo, Podgorica, 2014.

II

Metodološko uputstvo za pisanje predmetnih programa zasnovanih na ishodima učenja, 2017.

Strategija inkluzivnog obrazovanja u Crnoj Gori (2014-2018). Ministarstvo prosvjete, Podgorica 2013.
Strategija za razvoj i podršku darovitim učenicima (2015-2019) sa Akcionim planom (2015-2016) - Prijedlog. Ministarstvo prosvjete, Podgorica 2014.

Pored naših, u izradi Predmetnog programa konsultovani su i predmetni programi iz država u regionu:

Slovenija: LATINŠČINA Gimnazija; Splošna, klasična gimnazija. Obvezni predmet, izbirni predmet, matura, 2008.

http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2009/programi/media/pdf/un_gimnazija/un_latinscina_gimn.pdf

Hrvatska: Prijedlog nacionalnog kurikuluma nastavnog predmeta Latinski jezik. <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Obrazovanje/NacionalniKurikulum/PredmetniKurikulumi//Latinski%20jezik,%20prosinac%202017..pdf>

Bosna i Hercegovina: NASTAVNI PLAN I PROGRAM, G I M N A Z I J A ; Predmet: LATINSKI JEZIK.

https://mon.ks.gov.ba/sites/mon.ks.gov.ba/files/latinski_jezik.pdf

Srbija: Pravilnik o nastavnom planu i programu za obdarene učenike u filoloskoj-gimnaziji.

<https://www.slideshare.net/sremacinfo/pravilnik-o-nastavnom-planu-i-programu-za-obdarene-uenike-u-filoloskoj-gimnaziji>

Predmetni program **SINTAKSA LATINSKOG JEZIKA za IV razred opšte gimnazije**, uradila je Komisija u sljedećem sastavu:

Prof. dr Marko Camaj, predsjednik,

Žaneta Andrijašević, članica.

Nacionalni savjet za obrazovanje na sjednici održanoj 24. jula 2020. godine, utvrdio je Predmetni program **SINTAKSA LATINSKOG JEZIKA za IV razred opšte gimnazije**.